

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 159/1-ХП/З
21.02.2013. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, 21.02.2013. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: **ХОМОСЕКСУАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ У БЕОГРАДУ – КОМПАРАТИВНО ИСТРАЖИВАЊЕ СТАВОВА ХЕТЕРОСЕКСУАЛАЦА И ХОМОСЕКСУАЛАЦА О ФЕНОМЕНУ ХОМОСЕКСУАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА**, докторанда Марије Радоман.

За ментора је одређена доц. др Нада Секулић.

Доставити:

1х Универзитету у Београду
1х Стручном сараднику за
докторске дисертације
1х Шефу Одсека за правне послове
1х Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/2263
(број захтева)
22.02.2013.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Хомосексуалне заједнице у Београду – компаративно истраживање ставова

хетеросексуалаца и хомосексуалаца о феномену хомосексуалних заједница

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА социологија
ОБЛАСТ

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Марија (Милован) Радоман

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо Филозофски факултет
образовање:

Година 2007. дипломирања:

Назив магистарске тезе
кандидата:

Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена:

Година одбране магистарске тезе:

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је

на седници 21.02.2013. одржаној
размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Марија Радоман

Име и презиме ментора: Нада М. Секулић

Звање: доцент

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. О крају антропологије, ИСИ ФФ, 2007. монографија
2. Једнаке могућности, коаутор са Зорицом Мршевић, ОСЦЕ, Београд, 2003. монографија
3. „Rodna ravnopravnost u lokalnoj zajednici - neka pitanja o političkoj transformaciji Srbije danas”U Petrović Mina (ur.): *Glokalnost transformacijskih procesa u Srbiji*, Ћигаја, ISI FF, 2011. Београд
4. „Однос идентитета, пола и „ženskog pisma“ у француском постструктуралистичком феминизму, *Sociologija. Časopis za sociologiju, socijalnu psihologiju i socijalnu antropologiju* > 3/2010 (LII) (M24)
5. “Постмодернизам и крај антропологије“, *Социологија. Часопис за социологију, социјалну психологију и социјалну антропологију* > 4/2002 (XLIV) (M24)

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, ANCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, ANCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за

високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

Marija Radoman

Homoseksualne zajednice u Beogradu - komparativno istraživanje stavova
heteroseksualaca i homoseksualaca o fenomenu homoseksualnih zajednica

Obrazloženje teme doktorske disertacije

Mentor: docent dr Nada Sekulić

Sažetak

Značaj proučavanja homoseksualne populacije (u daljem tekstu i „neheteroseksualna populacija“, „istopolna zajednica“ i „LGBT populacija¹“) je u tome što ova marginalizovana grupa u našem društvu postaje sve vidljivija a pitanje homoseksualnosti značajan društveno-politički fenomen. Međutim, uz porast vidljivosti dolazi i do povećanja stepena nasilja i diskriminacije prema ovoj populaciji (u svakodnevnom životu, na ulici, na radnom mestu) dok na javnoj i političkoj sceni Srbije tema homoseksualnosti postaje jedna od gorućih tema i ključnih ideoloških parametara za različite političke struje. Debate koje se vode na temu homoseksualnosti (u okviru dihotomija prirodno/neprirodno, rušenje tradicionalne porodice, straha od usvajanja dece od strane LGBT osoba) su bile dodatna motivacija da se u ovom radu, putem kvalitativnog istraživanja, pristupi istraživanju jednog segmenta života homoseksualnih osoba – homoseksualnim zajednicama². Takođe, fenomen homoseksualnih zajednica ukazuje na neistraženo polje transformacija koje prate pojave braka, porodice i partnerskih zajednica u savremenom društvu.

Cilj doktorskog rada jeste da se lociraju, analiziraju i opišu osnovne karakteristike u stavovima i iskustvima prema homoseksualnim zajednicama. To će biti sprovedeno putem ispitivanja dve grupe ispitanika - jednu čine neheteroseksualne osobe (oni koji se deklarišu kao lezbejke, gejevi, biseksualne osobe ili nekako drugačije) a drugu grupu čine heteroseksualne osobe. Kao osnovni metod za prikupljanje podataka koristiću životne priče i dubinski intervju. Cilj kompariranja ovih stavova jeste da se ispituju stavovi i iskustva pripadnika heteroseksualnih

¹ U daljem tekstu, za označavanje različitih neheteroseksualnih identiteta koristiće se akronim LGBT što je skraćenica za lezbejke, gej muškarce, biseksualne i transrodne osobe. Ipak, ovo istraživanje ne isključuje mogućnost da se u uzorku pojave i osobe homoseksualne orijentacije koje se drugačije deklarišu (misli se na LGBTTIAQ osobe, akronim koji se odnosi se na lezbejke, gejeve, biseksualne, transrodne, transeksualne, interseksualne, aseksualne i *queer* osobe). Zbog preglednosti teksta ja ću dalje koristiti skraćenicu LGBT.

² U radu će se kao sinonimi koristiti termini “homoseksualne” i “istopolne” zajednice. Razlika je u tome što se termin homoseksualno koristio u medicinskom diskursu krajem XIX i početkom XX veka i kao takav imao negativno značenje jer je implicirao da je homoseksualnost bolest, oblik patologije. Moja ideja je da ovde pokušam da dekonstruišem pojam homoseksualno, u nameri da se taj pojam ispuni novim i pozitivnim značenjem.

zajednica prema homoseksualnim zajednicama i da se utvrdi njihova otvorenost ili pak prisustvo i sadržaj predrasuda, stereotipa i homofobije.

Za teorijski okvir korišću radove savremene društvene teorije koje rodnost, seksualnost i brak tumače kao društveni i istorijski konstrukt (u radovima Džefri Viksa /Jeffrey Weeks/, britanskog sociologa, Dejvida Helperina /David Halperin/, antropološkinje Gejl Rubin /Gayle Rubin/ itd). U koncipiranju teorijskog okvira korišću i teoriju moći i seksualnosti Mišel Fukoa, zatim doprinose pitanju homoseksualnih zajednica u okviru postmodernog feminizma (Calhoun 2000, Džagouz 2007, Butler 2012) kao i studije koje su rađene u Velikoj Britaniji i SAD vezano za istopolne zajednice (Donovan, Weeks, Heaphy 2001, Burns 2005, Baumle *et al.* 2009).

Pretpostavka istraživanja je da će heteroseksualni ispitanici imati osporavajuće stavove koji diskriminišu neke vidove zajedničkog života lezbejki i gejeva (posebno kada da je u pitanju pravo na brak i usvajanje dece). Pretpostavka je i da ispitanici iz neheteroseksualnog uzorka oblikuju svoj socijalni život na način koji reflektuje stigmatizovanje i odbacivanje od strane društva (ovde je značajno ispitati koji su to mehanizmi preko kojih LGBT osobe funkcionišu u svakodnevnom životu, kako i da li prikrivaju svoju seksualnu orijentaciju, kako doživljavaju partnerske odnose i sl.). Suočeni sa predrasudama koje postoje prema homoseksualnosti, istopolna partnerstva su oblikovana u odnosu na takvo odbijanje društva i zato sadrže specifičnosti koje se ne baziraju samo na različitom seksualnom ponašanju kako se to obično misli - seksualnost je samo jedan vid života neheteroseksualnih osoba, intimnost i oblici zajedništva su mnogo širi pojmovi. U skladu sa navedenim, očekujem da će istraživanje da ukaže na razlike koje postoje u stavovima i iskustvima kod obe grupe ispitanika a preko kojih ću analizirati različit odnos prema ideji braka, porodice i partnerskih odnosa kod LGBT populacije. Takođe, očekujem da će stavovi prema homoseksualnim zajednicama a koji su uglavnom negativni da se odraze na svakodnevni život LGBT osoba, na njihov odnos prema sopstvenoj seksualnosti, intimnosti i zasnivanju partnerskih odnosa.

Struktura disertacije sadrži sledeće elemente:

Uvod: Objašnjenje osnovnih pojmova, obrazloženje teme i relevantnost teme za sociologiju ali i za doprinos društvenoj praksi u smanjivanju nepravdi prema marginalizovanim grupama.

Teorijski deo (poglavlja 1. i 2.): Ovaj deo sadrži osvrt na pitanja dekonstrukcije savremenog viđenja braka i porodice (pitanje „krize porodice”, feministička kritika porodice, kritika dihotomije pol/rod, pitanje identiteta) i analizu političko-društveni kontekst u kome se realizuje istraživanje (pravno-institucionalni okvir koji se tiče LGBT osoba u Srbiji, dominantni diskursi o homoseksualnosti, dosadašnja istraživanja o stepenu homofobije u srpskom društvu).

Empirijski deo (poglavlja 3. i 4.): Ovde će biti predstavljena metodologija istraživanja, i odgovori ispitanika na osnovu istraživačkih pitanja (analiza svakodnevnog života homoseksualnih ispitanika, analiza stavova i mišljenja heteroseksualnih ispitanika prema izmenjenom značenju porodice, kohabitacijama i homoseksualnim partnerstvima, konkretna iskustva o pojedinačnim oblicima istopolnih zajednica - trajanje tih veza, vidljivost homoseksualne zajednice i njene ostale karakteristike)

Zaključna razmatranja.

Problem istraživanja i relevantnost teme

Motiv za istraživanje fenomena istopolnih parova u Srbiji dolazi otuda što u našem društvu još uvek postoje brojne predrasude i nasilje koje trpi neheteroseksualna populacija. Brojni stereotipi dovode do drastičnih posledica a često i do fizičkog nasilja.³ O tome najbolje svedoči nasilje koje je kulminiralo za vreme organizovanja Parade ponosa u Beogradu 2001. kao i neredi tokom *Prajd*-a 2010. godine. Posmatrano sa tog stanovišta položaj LGBT populacije ne može da se izdvoji iz šireg političkog konteksta i moja namera je da u ovom radu zauzmem direktno afirmativan stav prema toj temi.

³ U Srbiji postoji registrovan veliki broj slučajeva nasilja i napada na osobe za koje se zna ili se samo pretpostavlja da su drugačije seksualne orijentacije (Izveštaji GSA 2009,2010,2011, internet). Evropska komisija je u svom redovnom Godišnjem izveštaju o napretku Srbije za 2010. godinu izvestila: „Najizloženiji diskriminaciji su Romi, žene, invalidi i LGBT populacija (*European Commission*, 2011:28)”.

Problem sa stereotipima o LGBT populaciji jeste što se njima stanje diskriminacije normalizuje. Prema istraživanju Instituta za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, na uzorku od 2557 ispitanika sa teritorije cele Srbije, sprovedenom u 2012. godini, utvrđeno je da postoji stabilan procenat od skoro 30 odsto stanovništva koje je izrazito homofobično, dakle spremno da jednoj grupi ljudi uskrati osnovno pravo na život i postojanje.⁴ Prema nekim drugim istraživanjima (CESID-a i NVO *Gej strejt alijansa*) iz 2008, 2010, i 2011, pokazuje se da je homofobija u porastu - skoro 70% građana smatra da je homoseksualnost bolest (iako je pravo na slobodu izražavanja seksualne orijentacije precizno definisano članom 21. Zakona o zabrani diskriminacije kao i Ustavu kao najvišem pravnom aktu Republike Srbije kojim se zabranjuje diskriminacija - važni su član 48. Ustava Republike Srbije – podsticanje i uvažavanje razlika i član 49 – zabrana izazivanja rase, nacionalne i verske mržnje).

Što se tiče diskriminacije prema homoseksualnim zajednicama, dominantni diskursi koji osporavaju njihovo postojanje jesu da je gej brak „neprirodna zajednica”, da narušava osnovne porodične vrednosti, da je ideja gej braka „uvezena sa Zapada”, da se tu radi o „kulturnom imperijalizmu” i interesima „gej lobija”, da je „gej parada tek početak” na putu priznavanja homoseksualnosti i da sada tu pojavu treba zaustaviti.⁵ Samo neki od zahteva koji se često upućuju u vidu saopštenja i javnih proglašenja državnim organima i javnosti jesu: zahtev za trajnom zabranom održavanja Parade ponosa; - donošenje zakona o zabrani „gej prajd propagande”; - zabrana održavanja *Prajda*-a u narednih sto godina kao i zabrana javnog korišćenja

⁴ Iskazi iz upitnika na osnovu kojih se merila homofobija su sledeći: „Homoseksualci nisu bolji od kriminalaca i treba ih najoštrije kažnjavati” i „Homoseksualci i lezbejke moraju da imaju pravo da žive svoj život onako kako žele”.

⁵ I pored brojnih strahova da će priznavanje homoseksualnih brakova dovesti do povećanja broja homoseksualnih osoba u svetu, istraživanja pokazuju da se frekvencija homoseksualnosti ne povećava. Prema Kinsijevom (Alfred C. Kinsey) istraživanju iz sredine XX veka, 10% muškaraca je ekskluzivno homoseksualno dok je procenat homoseksualnih žena od 2% do 6%, zavisno od različitih kategorija. Najsavremenije istraživanje agencije Galup, na velikom uzorku u SAD pokazuje da se 3,4 odsto odraslih Amerikanaca izjašnjavaju kao lezbejke, gejevi, biseksualci i transseksualci. Od tog broja 20 odsto ispitanika je venčano, a 18 odsto živi s partnerom/kom (*U SAD 3,4 odsto odraslih pripada LGBT populaciji*, internet).

stranog izraza „gej”; -zabrana izložbi, pozorišnih predstava i muzičkih spotova u kojima postoji gej tematika.⁶

Treba naglasiti da većina ovih argumenata tretira homoseksualnost kao neku vrstu poremećaja iako je Svetska zdravstvena organizacija (SZO) zvanično skinula homoseksualnost sa liste mentalnih oboljenja još 1990. godine (Srpsko lekarsko društvo potvrdilo je ovu odluku Svetske zdravstvene organizacije 2008 godine).⁷

Dalje, problem istraživanja homoseksualnih zajednica, načina njihovog funkcionisanja i oblika u kome postoje značajno je jer o njima ne postoje precizna naučna saznanja u kontekstu Srbije, velikim delom i zbog nevidljivosti samih tih zajednica.⁸ Kod nas je 2009. godine je izdata publikacija “Ka demokratskom društvu: istopolne porodice” (Mršević 2009), dok se empirijski podaci i položaju LGBT populacije mogu naći u raznim publikacijama i izveštajima NVO, web portalima posvećenim temi homoseksualnosti i pojedinačnim osvrtima u teoriji. Sve u svemu, s obzirom na značaj teme homoseksualnosti danas, u domaćoj naučnoj literaturi ne postoji dovoljan broj referenci na temu LGBT populacije a na temu homoseksualnih zajednica i analize svakodnevnog života skoro da ne postoje istraživački radovi.

Budući da istražujem jednu marginalizovanu (ali sve više vidljivu) populaciju, cilj je i da se ispita način njihovog života kao i oblici zajedništva u kojima oni funkcionišu.⁹ Sa epistemološkog stanovišta, istraživanja iz perspektive

⁶ Ove proglase je moguće naći na sajtovima organizacija Dveri, SNP 1389 i Naši, elektronskom izdanju časopisa *Nova srpska politička misao*).

⁷ Istraživanja o homoseksualnosti su veoma jasna. Istopolna orijentacija nije mentalno oboljenje niti moralna izopačenost. To je jednostavno način na koji manjina populacije izražava ljubav i seksualnost. Mnoga istraživanja dokumentuju mentalno zdravlje gej muškaraca i lezbejki. Sve studije o sposobnosti rasuđivanja, stabilnosti, pouzdanosti i društvenoj i profesionalnoj prilagođenosti pokazuju da gej muškarci i lezbejke u istoj meri dobro funkcionišu onoliko koliko i heteroseksualne osobe - Američka psihijatrijska asocijacija i Američka asocijacija psihologa, jul 1994 (Savić et al. 2009). Američko udruženje psihijatara je 1973. uklonilo homoseksualnost sa liste DSM –II „Dijagnostičko i statističko uputstvo o mentalnim poremećajima“ (engl. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM-II).

⁸ Kako navodi Dejvid Helperin, postoji niz kontradikcija u zahtevima da se homoseksualnost drži u sferi privatnosti. Njihov zadatak je da održe sve heteroseksualne privilegije, a homoseksualnost drže u podčinjenom položaju. Na primer, heteroseksualci svoju heteroseksualnost mogu izražavati u javnosti bez straha, ali je ona istovremeno i njihova privatna stvar koja nije neka prljava tajna. Homoseksualcima se odriče pravo i na jedno i na drugo (Halperin 2012).

⁹ Priznavanje homoseksualnih zajednica u Evropi dogodilo se od 1989. godine kada su one zakonski dozvoljene u Danskoj a 2001. godine uvedena je institucija istopolnih brakova u Holandiji. Danas, u 15

marginalizovanih grupa, značajna su jer proširuju polje naučnog znanja (kao što je feministička perspektiva krajem 80'tih donela sasvim nove uvide domaćoj sociologiji dovodeći u pitanje „neutralni” subjekt saznanja i „univerzalnu objektivnost” uvodeći u sociologiju saznanja iz *perspektive podređenog pola*, Papić 1989).

Značaj ovog istraživanja leži u tome što fenomeni kao što su brak, porodica i partnerstvo kod homoseksualne populacije kod nas do sada nisu sociološki proučavani putem kvalitativnog istraživanja. Potencijalna heuristička vrednost podataka imala bi značaj za istraživanja u oblasti demografije, sociologije porodice, roditeljstva, rodni uloga i istraživanja homoseksualne orijentacije i homoseksualnog ponašanja sa sociološkog aspekta (način na koji se seksualnost interpretira, kako se vrednuje emotivnost koja se razvija kod neheteroseksualnih osoba, koja značenja se pripisuju određenim ponašanjima, koje su društvene i političke implikacije takvih ponašanja).

Pored svega navedenog, problem istraživanja homoseksualnih oblika zajedništva značajan je i sa aspekta savremenih redefinisanja pojmova porodice i heteroseksualnih partnerstava. Naime, potrebno je ispitati postojanje istopolnih zajednica u savremenom društvenom kontekstu kako bi se one sagledale iz perspektive transformacije partnerstva i braka uopšte i uočiti mesto koje istopolne zajednice zauzimaju u tim procesima.

U kontekstu Srbije, ova tema je posebno značajna od 2009. godine kada je donesen Antidiskriminacioni zakon i kada je zabranjena Parada ponosa. Tada je sloboda izražavanja drugačije seksualne orijentacije postala jedna od centralnih tema u medijima i na političkoj sceni. Promene koje su se desile značajne su za homoseksualnu populaciju zbog njene vidljivosti u jednom još uvek prilično tradicionalnom društvu. Značaj ovog rada leži u kontekstualizaciji problema homoseksualnih zajednica jer važno je opisati društveni kontekst koji određuje ili sužava prostor da se o LGBT odnosima razmišlja na otvoreniji način (na primer, o

država u Evropi priznati su neki vidovi istopolnih partnerstva (razne zemlje dozvoljavaju istopolna registrovana partnerstva, ustanova uvedena samo za gejeve i lezbejke). Grčka je jedina zemlja koja je 2008 donela zakon o registrovanim partnerstvima ali samo za osobe različitog pola. Od bivših jugoslovenskih zemala, Hrvatska i Slovenija dozvoljavaju registraciju sa ograničenim pravima. U svetu, istopolne brakove priznaju: Južna Afrika, Kanada, Argentina, Meksiko Siti i nekoliko federalnih država u okviru SAD-a.

porodičnim oblicima homoseksualnih osoba se i ne razmišlja jer se sva pažnja usmerava na njihovu seksualnost a manje na društvenost i način komunikacije).

Teorijski okvir

Kada se govori o seksualnosti u savremenim zapadnim društvima, i pojmovima kao što su seksualna orijentacija, seksualni identitet, politički aspekt seksualnih razlika, kao značajni autori ovde se mogu izdvojiti Džefri Viks /Jeffrey Weeks/, Dejvid Helperin /David Halperin/, Džudit Batler /Judith Butler/, Mišel Fuko /Michel Foucault/ i Gejl Rubin /Gayle Rubin/. Ono što je zajedničko za sve njih jeste da seksualnost tumače sa pozicija socijalnog konstrukcionizma, pozicija koje neki od njih dovode do krajnjeg antiesencijalizma (Batler). Socijalni konstrukcionizam podrazumeva pre svega posmatranje rodni uloga i formiranja identiteta kao promenljivih kategorija koje zavise od određenih društveno kulturnih faktora: Različite kulture poznaju drugačije ispoljavanje emocija i ponašanja što nam ukazuje da ne postoji nešto kao što je aistorijska i natkulturna ličnost ili suština osobe. Bitna odrednica ovog pristupa je i posmatranje roda, polnosti i identiteta kao političkih fenomena koji zavise od pozicija moći koje subjekt zauzima u društvu.

Prema Viksu, savremene politike vezane za različitu seksualnu orijentaciju su uglavnom politike identiteta. Za mnoge ljude u modernom svijetu znanje o tome šta mi jesmo uključuje znanje o našoj seksualnosti. Tu su izrečene dve teze: prva je da su politike seksualnosti duboko povezane sa pitanjem identiteta tj. da se baziraju na ideji da različita seksualna orijentacija proizvodi suštinski različite kategorije ljudi; i druga, da je seksualnost jedna od krucijalnih odrednica subjektivnosti. Međutim, Viksova pozicija je drugačija: on polazi od stanovišta da je seksualnost ono što je promenljivo i nestabilno, da je podjednako produkt jezika i kulture koliko i prirode. Ovaj autor homoseksualnost posmatra kao istorijsku, moralno iskonstruisanu i pre svega političku kategoriju – Mi ustvari prepoznavamo da identiteti nisu unapred dati već da su oni produkt kompleksnih socijalnih okolnosti. U savremenom svetu dolazi do pomeranja granica unutar tradicionalnih rodni uloga, ponajviše zahvaljujući feminizmu. Takođe, dovedena je u pitanje binarna

podela na heteroseksualno i homoseksualno koja je bila centralna za XIX vek, dok je danas ta podela uzdrmana povećanjem zahteva od strane lezbejskog i gej pokreta (Weeks 1990).

Poznati američki teoretičar koji se bavi istorijom seksualnosti Dejvid Helperin takođe tvrdi da se homoseksualnost formira u istorijskom kontekstu ali da je i sama heteroseksualnost istorijski konstrukt.

Ove pozicije su značajne jer osporavaju ideju prirodne heteroseksualnosti (često i kroz navođenje brojnih primera iz istorije o homoseksualnom ponašanju). Kada je reč o kontekstu Srbije ali posmatrano i globalno, uključivanje institucija poput Srpske pravoslavne crkve, političkih partija, vodećih medija i najviših državnih zvaničnika u polemike o Paradi ponosa, pokazuje da je homoseksualnost duboko političko pitanje, povezano sa brojnim ideološkim interesima.

Za Fukoa seksualnost postaje ključna za operacije moći u XIX veku, kako zbog kontrole rasta stanovništva, maksimizacije njegove produktivnosti, zdravlja i bogatstva, tako i zbog nove tehnologije kontrole nad telom. Značajno teza kod Fukoa jeste da je moć je usko vezana za proizvodnju govora o seksualnosti i zato je važno razmotriti ko govori i sa kojih pozicija i stanovišta se govori kako bismo ustanovili način na koji se seks „pretače u diskurs” tj. „putem kojih kanala i preko kojih diskursa moć uspeva da proдре do najtananiјih i najličnijih ponašanja (Fuko, 2006)”. U smislu o kome Fuko govori o odnosu subjekta i diskursa bilo bi zanimljivo uočiti na koji način ispitanici u ovom istraživanju usvajaju određene predstave o sebi na osnovu dominantnih diskursa o homoseksualnosti i homoseksualnim zajednicama u srpskom društvu (a uzimajući u obzir da su one sve negativne!).

Ove teorije o društvenom konstruisanju (homo)seksualnosti nastale su još sedamdesetih godina prošlog veka. Međutim, kada se radi mom predmetu istraživanja, u obzir se moraju uzeti svi oni faktori koji su uticali na oblikovanje porodičnih i partnerskih odnosa u poslednje dve decenije u Srbiji. Naime, da bi se razumele homoseksualne zajednice kao poseban oblik alternativnih zajednica u srpskom društvu, moraju se razumeti društveni procesi koji su uticali na transformaciju moderne porodice.

U poređenju sa stanjem u razvijenim zemljama Amerike i Evrope iz perioda šezdesetih a posebno sedamdesetih i osamdesetih godina XX veka, kada je došlo do „pojave širenja alternativnih formi životnih stilova, tzv. kohabitacija ili konsenzualnih zajednica (Bobić 2003)”, i uopšte do opadanja univerzalnosti braka, u Srbiji, proces transformacije braka je zaustavljen u periodu devedesetih. Naime, pre tog perioda, registrovane su neke modernizacijske tendencije u transformaciji braka u Srbiji slične onima u svetu, kao što su pad broja i stope sklopljenih brakova kao i porast udela lica van braka (Bobić 2003). Međutim, period devedesetih i sa njim povećan stepen nacionalizma i opšte socijalne nesigurnosti, uticali su na redefinisane celokupnog društvenog života u Srbiji. Ratovi, inflacija i siromaštvo, kolaps privrede, visoke stope nezaposlenosti i ostali makroprocesi proizveli su stanje društva u kome je porodica ponovo ojačana ali kao pretežno konzervativna institucija. „U tim rušilačkim kretanjima pokazuje se da je osnovna strategija pojedinaca bila okretanje ka porodici (Milić, Tomanović 2009)”. Takvo nasleđe devedesetih kao osnovni koncept izgradnje društva postavio je nacionalnu državu, ideologiju etničkog nacionalizma zasnovanu na patrijarhalnim principima (Papić Žarana).

Za današnje tumačenje porodice, braka i partnerskih odnosa u Srbiji osloniće se na nekoliko bitnih strukturnih faktora: jačanje desnice na nivou društvu i institucija, retradicionalizaciju društvenih vrednosti i na uticaj makro globalizacijskih kapitalističkih tendencija koje utiču i na jačanje nacionalne države. U Srbiji, faktori koji posebno čine pogodno tle za jačanje desničarskih vrednosti (poziv na vraćanje tradicionalnim porodičnim vrednostima, jačanje nacionalnog identiteta nasuprot kosmopolitskom, insistiranje na hijerarhiji kao obrascu odnosa u društvu, viđenje patrijarhalne porodice kao stuba društva i isključivanje Drugog) jesu i uticaji ekonomske krize.¹⁰ Globalizacija, sa druge strane, proizvodi na kulturnom planu i drugačije, liberalne vrednosti, i mogućnost za prihvatanje drugačijih identiteta. Urih Bek je verovao da globalizacija i transnacionalni akteri utiču na to da nacionalne granice postaju porozne, da se svakodnevni život i

¹⁰ Privatizacija i visok stepen nezaposlenosti posebno pogađaju žene vezujući ih za sferu doma i porodice.

interakcije radikalno menjaju a da u našim životima sve više opažamo prisustvo transkulturalnih Drugih (Ricer 2009).

Insistiranje na poštovanju različitosti i pluralizmu etničkih, rodni i seksualnih manjina povezano je i sa proevropskim politikama u Srbiji (Zakon o zabrani diskriminacije je bio i uslov Evropske unije za ukidanje šengen viza Srbiji). Upravo su ti spoljni faktori uticali da se domaća politička scena polarizuje oko pitanja LGBT populacije i njenih prava (kroz sukoba takozvanih evropskih i antievropskih snaga). To je takođe imalo pozitivan efekat – povećanje vidljivosti LGBT osoba.

Dominantne pozicije sa kojih se kritikuje homoseksualnost jesu pozicija morala i pozicija zaštite porodičnih vrednosti. Te pozicije uključuju veliki broj mitova vezanih uopšte za društveno organizovanje i sve te pozicije polaze sa istih stanovišta – da su seksualni rodovi biološke kategorije (biologizam¹¹), da postoje samo dva roda muški i ženski (pretpostavka o rodnom binarizmu), da postoji hijerarhija među polovima i da je brak okvir koji služi primarno za rađanje dece (ideologija roditeljstva). Otuda i jedna od ustaljenih kritika roditeljstva kod istopolnih parova – dete ne može da odrasta uz dva muškarca ili dve žene jer je prirodno da dete ima majku i oca. Na ovu ideju prirodnosti najčešće se nadovezuju i ostali stereotipi – homoseksualni roditelji će odgojiti homoseksualno dete (iako očigledno ljudi postaju homoseksualni bez obzira na činjenicu što su ih odgajali heteroseksualni roditelji).

Feminističke teorije preispituju instituciju heteroseksualnog braka, dovodeći u pitanje mnoga dominantna stanovišta. Autorka Gejl Rubin naglašava konstruisanost seksualnosti kroz kulturu, preovlađujuću ideju heteroseksualnog braka koja nastaje istorijski i održava se do danas sa podrazumevajućim rodnim ulogama.¹²

Ideja heteroseksualnog braka je usko povezana sa idejom o obaveznosti roda tj. povezanosti roda sa biološkim polom. U eseju „Trgovina ženama: beleške o *političkoj ekonomiji polnosti*” Rubin se bavi antropološkim tumačenjem porekla

¹¹ „Biologizam je postavka biološke univerzalnosti koja je upotrebljena da bi se objasnile karakteristike kulture i ponašanja (Elizabet Gross, 2005)”.

¹² Period u kome i Rubin i Viks iznose svoja tumačenja homoseksualnosti je sredina 70-tih.

tabua homoseksualnosti. Ona polazi od Levi-Strosovih teorija srodstva i pretpostavlja da pre zabrane rodoskrvuća i razmene žena, postoji prethodni, manje artikulisan, tabu homoseksualnosti (a samim tim i zabrana homoseksualnih brakova). Rubin smatra da se istorijski ustanovila povezanost dva sistema ugnjetavanja, onog koji ugnjetava žene i koji ugnjetava homoseksualce, koji su kako kaže u osnovi jedan isti sistem.¹³

Čuveni biolog Alfred Kinsi /Alfred C. Kinsey/ je istraživao oblike seksualnog ponašanja kod ljudi sredinom prošlog veka. On je takođe razmatrao pitanje prinudne heteroseksualnosti: „Veze u heteroseksualnom svetu bi verovatno bile manje frekventne da nije bilo socijalnog običaja ili pravnih ograničenja koji su ih podupirali kroz brak (Kinsey 1948:633) ”.

Insistiranje na moralnoj dimenziji okvira braka i porodice ima za cilj pre svega očuvanje patrijarhalne porodice i očuvanje postojećeg sistema društvenih nejednakosti -to se u savremenom kontekstu postiže isključivanjem i delegitimisanjem oblika ponašanja koji odstupaju od heteroseksualnog rodnog modela (razvod braka, abortus ili jednoroditeljske porodice posmatraju se kao vrsta devijacije, odstupanja od norme). Naizgled, osnovni „problem” koji homoseksualne osobe donose ideji braka i porodice jeste narušavanje ideje braka i porodice kao okvira čija je primarna funkcija rađanje dece. Ideologija porodice podrazumeva seksualne odnose u svrhu rađanja dok je seksualnost kod homoseksualnih osoba pre svega stvar uživanja (što je ustvari i predmet najoštrije kritike – za pad nataliteta se direktno optužuju homoseksualne osobe kao što se uostalom optužuju i heteroseksualne osobe koje ne žele decu¹⁴). Takođe, ideja braka kod LGBT osoba je vid političke borbe za jednaka prava i privilegije koje imaju osobe u braku ali što naravno ne isključuje i roditeljstvo kao motiv.

Može se reći da je ideja o seksualnosti kao reprodukciji preduslov braka. Brak i porodica nisu naravno samo okvir za biološku reprodukciju. Istorijski posmatrano, ove institucije definišu okvir i za reprodukciju rodni uloga, pre svega

¹³ Veza između mizoginije i mržnje prema homoseksualnosti prisutna je i danas - često se smatra da ono što je ponižavajuće kod gej muškaraca jeste njihova „sličnost” sa ženama a najočigledniji primeri su etikete koje se pripisuju gejevima kao što su feminiziranost, osetljivost ili preterana emotivnost.

¹⁴ Pripisuje im se sebičnost, sopstveno zadovoljstvo i sl.

kroz socijalizaciju i usvajanje „adekvatnih” rodni ponašanja, reprodukciju polne podele rada u kojoj žena obavlja većinu kućnog neplaćenog rada (nevidljivog i nepriznatog) i reprodukciju ideologije porodice kao jedinog ispravnog okvira za život.

Posmatrano na ovaj način, porodica je generator daljih društvenih nejednakosti. Takođe, ovako koncipirana porodica je zatvorena za ideju homoseksualnih osoba u njenim okvirima.

U kontekstu Srbije, ideologija porodice i rodni uloga biće analizirana polazeći iz okvira feminističke kritike u radovima Žarane Papić i Marine Blagojević. Značajni teorijski koncepti ovih autorki su: kritičko promišljanje pojma patrijarhata kao središnjeg mesta feminističke teorije i prakse; analiza odnosa između nacije i roda sa posebnim osvrtom na konstruisanje „muškosti” i „ženskosti”; (Ž.P.); uvođenje pojma *rodni režima*; procesi retradicionalizacije (M.B).

Za savremeno društvo možemo reći da se svakako suočava sa dekonstrukcijom rodni uloga, pojavom homoseksualnog identiteta i novim alternativnim formama porodice. Prema nekim teoretičarima, homoseksualne porodice su alternativne već po svom nastanku – lezbejke koje odgajaju decu i biološki otac te dece ili donor sperme predstavljaju *de facto* tročlane porodice (posebno kada je otac uključen u njihov život na neki način).¹⁵

Promene koje se dešavaju u vezi sa istopolnim zajednicama samo su aspekt širih preoblikovanja koja zahvataju ne samo homoseksualne već i heteroseksualne obrasce partnerstava (Donovan 2001). Studija iz 2001 godine, *Same Sex Intimacies - Families of choice and other life experiments* je nastala na osnovu istraživanja koje je rađeno u Velikoj Britaniji u drugoj polovini devedesetih. Autori studije su istraživali promenjeno značenje intimnosti na primeru homoseksualnih zajednica u Velikoj Britaniji. Ustanovili su značaj nekih određenih tema za LGBT populaciju. Zanimalo ih je na primer, na koji način ispitanici koji nisu heteroseksualni definišu „porodicu”. Tako da su zabeleženi odgovori: „Porodica su moji prijatelji”;

¹⁵ U državi Minesota 2000. godine sud je garantovao zajednička roditeljska prava jednom lezbejskom paru kao i biološkom ocu deteta i time na neki način ozvaničio tročlano roditeljstvo (Kurtz 2012: 23).

„Porodica su oni koji brinu o tebi i o kojima ti brineš”; do toga da su ispitanici nabrajali različite srodnike i nesrodnike pa čak i kućne ljubimce podrazumevajući ih svojom porodicom. Za autore studije ovi odgovori ukazuju na procese transformacije značenja porodice i intimnosti o kojima se u savremenoj teoriji već dosta govori. Ipak, naglašavaju da se ne radi o „kolapsu porodice”, koliko o potrazi za novim vidovima življenja u porodici i novim formama spajanja - “Ako je tradicionalna porodica u krizi onda nam iskustva onih koji su uvek živeli van njenih zidina mogu nešto reći o novim mogućnostima i izazovima”.

Studija koja je značajna za opis roditeljstva kod lezbejki i gejeva jeste „Adoption by Lesbians and Gay Men - A New Dimension in Family Diversity”. Autori ove studije takođe naglašavaju promene koje se dešavaju u transformacijama porodice i roditeljstva i pojavu novih oblika porodice - *new family form* - u Americi i mnogim zemljama Zapadne Evrope. Promene koje donose roditeljski odnosi između lezbejki, gejeva i njihove dece ne rekonstruišu samo odnose tih roditelja i dece već menjaju percepciju društva o LGBT populaciji i percepciju značenja porodice generalno. Prema podacima, procenjuje se da oko 65000 dece u Americi koja su usvojena živi sa roditeljima koji su homoseksualni (taj broj predstavlja oko 4% od ukupnog broja usvojene dece). Sa druge strane, istraživanja javnog mnjenja rađena u SAD 2003 i 2010, pokazuju da javnost sve više prihvata činjenicu da su homoseksualni parovi sa decom takođe „porodice” (54% i 68% podrške, redom) (Brodzinsky 2012: 233).

Pored ovog aspekta institucije braka, zanima me i motiv vezivanja kod istopolnih osoba (pitanje je da li je afektivnost najvažniji motiv veze u homoseksualnim partnerstvima, važniji od ekonomskih ili statusnih razloga). Pojedini autori/ke su kritikovali zalaganje za postizanje prava na istopolne brakove upravo zbog opresivne prirode institucije braka smatrajući da LGBT osobe treba da se bore za „revolucionarne” društvene odnose i radikalni preobražaj društva (Anamari Džagouz /Annamarie Jagose/). Neki autori smatraju i da je isključenost homoseksualnih osoba iz institucije braka proizvela takve efekte koje na sasvim drugačiji način oblikuju homoseksualne zajednice, izvan normi i smernica koje upravljaju mnogim heteroseksualnim vezama (Gidens 2006:200).

Ciljevi rada

Ciljevi istraživanja ovog rada su sledeći:

- 1) Interesuje me da u radu istražim stereotipe i dominantne stavove koje heteroseksualne osobe imaju prema homoseksualnim zajednicama kao i širi društveni kontekst u kome se oblikuju. Namera mi je da kritički analiziram te stavove u kontekstu Srbije kako bih ukazala na način na koji se formiraju diskriminišuće odredbe prema homoseksualnim zajednicama (s obzirom da se ti stavovi uvek javljaju kao deo šireg političkog diskursa i pogleda na svet);**
- 2) Ukazati na posebne stavove koji određuju strategije homoseksualnih osoba u svakodnevnom životu (način na koji funkcionišu u društvu, predrasude sa kojima se suočavaju, kako se te predrasude odnose i kako utiču na njihov život);**
- 3) Poslednji i centralni zadatak ovog istraživanja jeste da pruži opis konkretnih iskustava LGBT osoba u vezi sa partnerstvom i oblicima zajedništva kao i da locira oblike tih istopolnih zajednica.**

U kontekstu Srbije, proučavanje stereotipa i konkretnih stavova prema LGBT osobama, najčešće je povezano sa širim ideološkim značenjima (najčešće se pravo na brak osporava sa religijskog stanovišta, zatim polazeći od nacionalističkog diskursa koji ukazuje na ugroženost opstanka nacije, ili polazeći od stava navodne zaštite javnog morala i maloletnih osoba). Takvi stavovi nesumnjivo pojačavaju stepen homofobije u društvu (i uopšte tradicionalne orijentacije srpskog društva),

doprinosu patologizaciji homoseksualnog načina života i nerazumevanja drugačijih životnih izbora.

U tom smislu, zanimaju me značenja i vrednosti koje heteroseksualni ispitanici vezuju za homoseksualnost. Dobijanje kvalitativnih podataka o stavovima većinske populacije o homoseksualnim zajednicama i dolaženje do značenja i širih ideoloških sklopova u kojima se ona formiraju, važni su jer to će u budućnosti možda odrediti i stepen prihvatanja LGBT populacije u Srbiji.

Drugi cilj u ovom radu jeste analiza stavova koji određuju strategije u svakodnevnom životu LGBT osoba u Srbiji. Tu se prvenstveno misli na predrasude sa kojima se LGBT osobe suočavaju. Stigmatizacija verovatno proizvodi određene stavove i vrednosti koje utiču na zasnivanje partnerskih odnosa – zanima me da istražim koje su to veze i uticaji u pitanju.

Treći cilj ovog rada jeste opis konkretnih iskustava i osnovnih karakteristika i opredeljenja homoseksualne populacije u zajednicama kao i locirati za koje se vidove partnerskih i porodičnih formi opredeljuju lezbejke, gejevi i druge neheteroseksualne osobe s obzirom da su oni potpuno nevidljivi u javnoj sferi. Putem dubinskog ispitivanja sa LGBT osobama treba dobiti empirijski uvid u način života i funkcionisanja homoseksualnih zajednica u Beogradu i zatim ispitati značenja povezana sa njima. Potrebno je doći do podataka o tome za koje vidove partnerstava se odlučuju homoseksualne osobe i kako one funkcionišu u odnosu na socijalno okruženje koje je ustanovljeno po heteroseksualnim principima. Na primer, pretpostavka je da osećaj neprihvatanja kod homoseksualne zajednice formira specifične strategije *prolaska*, taktike prikrivanja i komunikacije sa okruženjem pa se očekuje i da će oblici partnestva kod njih biti uslovljeni stigmatizujućom percepcijom društva o homoseksualnosti. Takođe, očekuje se da su intimnost i motivi ulaska u homoseksualnu zajednicu uslovljeni takođe očekivanjima i percpcijom šire okoline. Takođe, ovde me zanima i unutrašnja dinamika homoseksualnih zajednica – šta ih razlikuje u odnosu na tradicionalne zajednice poput braka i porodice, koliko sličnosti imaju sa vanbračnim heteroseksualnim parovima i uopšte koje su to nove karakteristike tih zajednica. U skladu sa tim, zanimaju me vrednosti koje homoseksualne osobe pripisuju ideji braka i porodice (da li podržavaju ideju braka;

da li nužno imaju otpor prema ideji porodice kao osnovne ćelije u društvu), njihove osnovne potrebe i teškoće zasnivanja jednog odnosa koji nije ničim spolja regulisan (misli se na legalne okvire regulacije).

Hipoteze

U radu ću nastojati da odbranim sledeće teze:

1. Smatram da će se uporednim istraživanjem o stavovima i iskustvima heteroseksualnih i homoseksualnih ispitanika prema fenomenu homoseksualnih zajednica, dobiti dve različite percepcije, dve slike sveta, o tome šta brak i porodica treba da predstavljaju u savremenom društvu Srbije (i šta jesu). Ovo shvatanje se bazira na različitim životnim iskustvima koje dele jedni i drugi ispitanici.
2. Budući da je ovaj rad i deskriptivan, očekujem da će samo istraživanje da otkrije neke nove karakteristike i obrasce partnerskih odnosa (posebno iz razloga što u domaćoj literaturi nema dovoljno informacija o LGBT populaciji i njihovom načinu života). Dalje, pretpostavljam i nastojaću da pokažem, da je ideja zajedništva i oblika partnerstava kod homoseksualnih ispitanika bazirana na drugačijim principima od heteronormativne vizije društva (u kojoj je sfera privatnosti tj. porodičnog života i dalje mesto subordinacije žena i dece i mesto gde se reprodukuju tradicionalne rodne predstave i pored promena koje je doneo talas liberalizacije u partnerskim odnosima).
3. Očekujem da je životno iskustvo homoseksualnih ispitanika oblikovano tako da oni iz dana u dan imaju specifične strategije „prolaska”, taktike prikrivanja i komunikacije sa okruženjem. Ponašanje tako zadobija oblik autoenzure koja postaje deo svakodnevnog života (u prijateljskim kontaktima, rodbinskim odnosima, u odnosu roditelja i na radnom mestu). Ovo iskustvo zasigurno utiče na partnerske odnose homoseksualnih osoba – prvenstveno jer su istopolne zajednice nevidljive i ne mogu javno da se legitimišu. Moja pretpostavka je generalna negativna percepcija i diskriminacija prema ovoj populaciji oštećuje i intimne odnose homoseksualnih partnera i onemogućava njihovu dugotrajnost i stabilniji intimni odnos.

Metod istraživanja

U okviru empirijskog dela ovog rada, sprovedću kvalitativno istraživanje a za način prikupljanja podataka koristiću kombinovani metod životnih priča i dubinskih intervjua. Kvalitativni metod je izabran jer je u pitanju višedimenzionalna analiza pojave čiji je cilj da se dobiju dubinska značenja i razumevanje pojave koja je prilično nepoznata u domaćoj sociologiji.

Predmet ovog istraživanja je fenomen istopolnih zajednica u Beogradu, odnosno proučavanje konkretnih iskustava i stavova osoba koje žive u istopolnim zajednicama kao i komparativna analiza stavova i dominantnih diskursa koji postoje prema njima. Kako bi se istražile same zajednice i uporedili stavovi prema njima, uzorak ovog istraživanja čine dve grupe ispitanika. U prvoj grupi će biti intervjuisane homoseksualne osobe koje imaju iskustvo zajedničkog života i partnerstva sa drugom osobom istog pola ili su u bliskoj prošlosti imali vezu dužu od godinu dana. U drugoj grupi ispitanika ispitivaće se heteroseksualne osobe i njihov odnos prema ideji homoseksualnih zajednica (biće izabrane osobe koje su u braku, imaju porodicu ili su u nekoj vrsti vanbračne partnerske veze).

Uzorak će da čine osobe muškog i ženskog pola, podeljene na osnovu tri kriterijuma podele: na osnovu seksualne orijentacije (homoseksualni/heteroseksualni ispitanici/e); na generacijske pripadnosti (podeljeni u dve grupe: od 20 do 35 godina i preko 36 godina) i na osnovu socio-ekonomskog statusa (podeljeni u niže i srednje slojeve). Ukupno će biti urađeno oko 50 intervjua.

Za prostorni okvir istraživanja je izabran Beograd, prvenstveno iz razloga što se očekuje da će u urbanoj sredini velikog grada naći najispoljenije osobine pojave koja želi da se prouči. U velikim gradovima su LGBT osobe najvidljivije i tu je ujedno najlakše doći do uzorka (mnogo je manja verovatnoća da se dovoljan broj homoseksualnih osoba koje imaju dugotrajnije partnerske odnose pronađe u nekom manjem mestu u Srbiji). Ipak, ovo istraživanje će da uključi i nekoliko slučajeva van Beograda, kako bi se preko te dodatne, kontrolne grupe, videlo da li postoje bitne razlike u stavovima i iskustvima istopolnih osoba koje žive u unutrašnjosti Srbije.

Ciljevi istraživanja su sledeći: deskriptivna analiza života i iskustava osoba koje žive u homoseksualnim zajednicama (lociranje tih zajednica i opis njihovih karakteristika); zatim analiza stavova koje heteroseksualni ispitanici imaju prema njima (ispitivanje prisustva diskriminacije i predrasuda); uporedna analiza dobijenih podataka u okviru konteksta Srbije i transformacije braka i porodice (analiza razlika u percepciji zajedništva kod jedne i druge grupe ispitanika).

Metod koji koristim u istraživanju je sledeći:

- 1-Analiza diskursa**
- 2-Uporedna analiza stavova i iskustava ispitanika**
- 3-Kontekstualna analiza**
- 4- Životne priče**

Dimenzije putem kojih će se istraživati postavljeni ciljevi su sledeće:

1. Analiza svakodnevnog života LGBT populacije sa naglaskom na ispitivanju strategija uklapanja u društvo. U okviru ove dimenzije ispituje se:

- iskustvo nasilja koje su ispitanici imali**
- institucionalna diskriminacija**
- stigmatizacija**

2. Analiza stereotipa i predrasuda. U okviru ove dimenzije analiziraću:

- stavove prema homoseksualnosti generalno**
- stavove prema homoseksualnim zajednicama (prema samoj ideji zajedničkog života osoba koje nisu heteroseksualne)**
- stavove prema legalizaciji homoseksualnih partnerstava**
- stavove prema ideji roditeljstva kod LGBT osoba**

3. Karakteristike homoseksualnih zajednica. Problemi koje ispituje ova dimenzija su:

- konkretna iskustva zajedništva kod LGBT osoba (partnerski odnosi, forma, dugotrajnost)**
- značaj afektivnosti (ili proučavanje intimnosti istopolnih zajednica)**
- ekonomski interesi**
- zajednička interesovanja**
- značaj političkog aktivizma**

- značaj seksualnosti u LGBT odnosima (da li su ti odnosi monogamni ili preovladavaju otvorene veze; učestalost seksualnih odnosa i sl.)
- pitanje moći u odnosima (indikatori preko kojih ću ispitati moć su raspodela kućnih poslova, proces odlučivanja oko važnijih pitanja, osećaj dominacije ili subordinacije i sl.)

Struktura rada

I UVOD

II TEORIJSKI DEO

1. Transformacija porodice u savremenom društvu i alternativne forme zajednica

- 1.1. Karakteristike novih kretanja u rekonstrukciji braka i porodice
- 1.2. Feministička kritika porodice
- 1.3. Homoseksualne zajednice u savremenom društvu

2. Kontekst u okviru koga se realizuje istraživanje – Položaj LGBT osoba u Srbiji

- 1.1. Pravno-politički položaj LGBT populacije

2.2. Diskursi o homoseksualnosti

III REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

3. Definisanje cilja, predmeta i metoda istraživanja

4. Stavovi i iskustva ispitanika

- 4.1. Analiza svakodnevnog života homoseksualnih ispitanika
- 4.2. Analiza stereotipa i predrasuda vezanih za homoseksualnost i istopolne zajednice
- 4.3. Karakteristike homoseksualnih zajednica – iskustva i dimenzije

IV ZAKLJUČAK

Predložena literatura

1. Altiser, Luj (2009), *Ideologija i državni ideološki aparati*, Beograd: Karpos.
2. Antić, Slobodan (2012), „LGBT organizacije u SAD kao interesne grupe: osobine i uticaj”, u: *Sociologija*, Vol. LIV, N° 3.
3. Butler, Džudit (2000), *Nevolje s rodom*, Zagreb: Ženska infoteka.
4. Baumle K. Amanda, D’Lane R. Compton, Dudley L. Poston Jr. (2009), *Same-Sex Partners - The Demography of Sexual Orientation*, New York: State University of New York.
5. Bek, Urlih (2001), *Rizično društvo*, Beograd: Filip Višnjić

6. Bek, Urlih (2003): „Živeti sopstveni život u svetu koji se ubrzano menja: individualizacija, globalizacija i politika”, u: Gidens, Entoni, Haton, Vil (prir.): *Na ivici*, Beograd: Plato.
7. Ber, Vivijen (2001): *Uvod u socijalni konstrukcionizam*, Beograd: Zepter book world.
8. Blagojević, Marina (1995): „Svakodnevnica iz ženske perspektive: samožrtvovanje i beg u privatnost”, u: Silvano Bolčić (prir.): *Društvene promene i svakodnevni život: Srbija početkom devedesetih*, Beograd, Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta.
9. Blagojević, Marina (2002): “Žene i muškarci u Srbiji 1990-2000: Urođnjavanje cene haosa”, u: Silvano Bolčić, Milić Anđelka (prir.): *Srbija krajem milenijuma: Razaranje društva, promene i svakodnevni život*, Beograd, Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta.
10. Bobić, Mirjana (2003), “Brak ili/i partnerstvo”, Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
11. Bobić, Mirjana (2010), “Partnerstvo kao porodični podsistem”, u: Milić, Anđeljka, Tomanović, Smiljka, Ljubičić, Milana et al., *Vreme porodica*, Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
12. Bogdanović Marija (1993), *Metodološke studije*, Beograd: Institut za političke studije.
13. Brodzinsky, M. David, Pertman, Adam (2012), *Adoption by Lesbians and Gay Men - A New Dimension in Family Diversit*, Oxford: University Press.
14. Burns, Kate (2005), *Gay and lesbian families*, Thomson Gale, a part of The Thomson Corporation.
15. Burdije, Pjer (2001), *Vladavina muškarca*, Podgorica: CID.
16. Calhoun, Cheshire (2000), *Feminism, the Family, and the Politics of the Closet: Lesbian and Gay Displacement*, London: Oxford, University Press.
17. Cook, Timothy E. (1999), *The Empirical Study od Lesbian, Gay and Bisexula Politics: Assesing The First Wave of Research*, American Political Science Review.

18. Cvejić, Slobodan, Marija Babović, Gazela Pudar, *Studija o humanom razvoju – Srbija 2010: Izvori i ishodi socijalnog isključivanja*, UNDP Srbija, Beograd 2011.
19. De Bovoar, Simon (1982), *Drugi pol I-II.*, Beograd: BIGZ.
20. D’Emilio, John (1993), ‘Capitalism and Gay Identity’, in *The Lesbian and Gay Studies Reader*, ed. Henry Abelove, Michèle Aina Barale, and David M. Halperin, New York: Routledge.
21. Donovan, Catherine, Weeks, Jeffrey , Heaphy, Brian (2001), *Same Sex Intimacies- Families of choice and other life experiments*, London: Routledge.
22. Dowsett, G. W., Bollen, J., McInnes, D., Couch, M. and Edwards, B. (2001): *HIV/AIDS and constructs of gay community: researching educational practice within community-based health promotion for gay man*, International Journal of Social Research Metodology, Theory and Practice, Vol. 4, no. 3, July-Semptember, p.210.).
23. Džagouz, Anamari (2007), *QUEER TEORIJA: Uvod*, Beograd: Centar za ženske studije i istraživanja roda.
24. Đurđević-Lukić, Svetlana, Radoman, Jelena, Radoman, Marija, Anđelković, Branka (2011), *LGBT populacija i reforma sektora bezbednosti u Republici Srbiji*, Beograd: Misija OEBS u Srbiji i Centar za istraživanje javnih politika.
25. European Commission (2011), *Analytical Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Commission Opinion on Serbia’s application for membership of the EU*, COM(2011)668, Brussels.
26. Gidens, Entoni (1998), *Posledice modernosti*, Beograd: Filip Višnjić.
27. Gidens, Entoni, (2006), *Sociologija*, Ekonomski fakultet: Beograd.
28. Giddens, Anthony (1992), *The transformation of intimacy*, Stanford California:Stanford University Press
29. Gros, Elizabet (2005), *Promenjiva tela*, Beograd: Centar za ženske studije i istraživanje roda.
30. Gofman Erving (2009), *Stigma*, Novi Sad: Mediterran Publishing.

31. Haravej, Dona (2004), *Nalik listu*, Beograd: Centar za ženske studije i istraživanja roda.
32. Helperin, Dejvid (2010) „Gej identitet prema Fukou”, *QT časopis – Časopis za kvir teoriju i kulturu*, broj 1-2, Beograd: Gayten LGBT.
33. Fuko, Mišel (1978), *Istorija seksualnosti I*, Beograd: Prosveta.
34. Fuko, Mišel (2011), „Mišel Fuko i analitika moći” u: *QT časopis – Časopis za kvir teoriju i kulturu*, broj 5-6, Beograd: Gayten LGBT.
35. Fuko, Mišel (2006), *Poredak diskursa*, Beograd: Karpos Books.
36. Frazer, Nancy (1997), ‘*Heterosexism, Misrecognition, and Capitalism*’: *A Response to Judith Butler*,” *Social Text*, nos. 52 – 53.
37. Frejzer, Nensi (2012), „Feminizam, kapitalizam i lukavstvo istorije”, u: Maljković, Dušan, Veselinović Ana, Jadžić, Miloš, *Kriza, odgovori, levica – prilozi za jedan kritički diskurs*, Beograd: Rosa Luxemburg Stiftung.
38. Kinsey, C. Alfred, Pomeroy B. Wardel, Clyde E. Martin (1948), *Sexual Behavior in the Human Male*, Philadelphia and London: W. B. Saunders Company.
39. Kinsey et al. (1953), *Sexual Behavior in the Human Female*, Philadelphia and London: W. B. Saunders Company.
40. Knežević, Đurđa (2012), „Feminizam i ljevica –MAINSTREAMOM UDESNO”, u: Maljković, Dušan, Veselinović Ana, Jadžić, Miloš, *Kriza, odgovori, levica – prilozi za jedan kritički diskurs*, Beograd: Rosa Luxemburg Stiftung.
41. Kuljić, Todor (2002), *Prevladavanje prošlosti*, Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava.
42. Milenković, Dejan (2010), *Vodič kroz zakon o zabrani diskriminacije*, Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.
43. Milivojević, Ivana, Markov, Slobodanka (2011), *Uvod u rodne teorije*, Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Centar za rodne studije ACIMSI.
44. McIntosh, Mary (1968), *The Homosexual Role*, *Social Problems*: 16 (2), London.
45. Milić, Anđelka (2001), *Sociologija porodice*, Čigoja, Beograd.

46. Milić, Anđelka, Tomanović, Smiljka (2009), *Zbornik: Porodice u Srbiji danas u komparativnoj perspektivi*, Beograd: ISIFF.
47. Milić, Anđelka, (2010): „Porodične vrednosne orijentacije – vrednosni raskol“ u: Milić, A., Tomanović, S., Ljubičić, M. et al., *Vreme porodica*, ISIFF, Beograd, str. 235-256.
48. Milić, Vojin (1965), *Sociološki metod*, Beograd: NOLIT.
49. Mimica Aljoša, Bogdanović, Marija (2007), *Sociološki rečnik*, Beograd: Zavod za udžbenike.
50. Mršević, Zorica (2009), *Ka demokratskom društvu: istopolne porodice*, Beograd: Institut društvenih nauka.
51. Papić, Žarana (1989), *Sociologija i feminizam*, Beograd: Istraživačko izdavački centar.
52. Papić, Žarana (1993), *Patrijarhat*, Enciklopedija političke kulture, Beograd: Savremena administracija.
53. Papić, Žarana, Sklevicky, Lydia. (2003): *Antropologija žene*, Biblioteka XX vek i Centar za ženske studije, Beograd.
54. Papić, Žarana (1997): *Polnost i kultura – telo i znanje u socijalnoj antropologiji*, Biblioteka XX vek, Beograd.
55. Pejtman, Kerol (2001), *Polni ugovor*, Beograd: Feministička 94.
56. Pertman, Adam, Jeann, Howard (2012), *Emerging Diversity in Family Life: Adoption by Gay and Lesbian Parents*, Oxford, University Press.
57. Petrović, Vesna (2011), *Ljudska prava u Srbiji u 2010. godini*, Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
58. Pešić, Jelena (2009), “Patrijarhalnost na Zapadnom Balkanu. Komparativna analiza vrednosnih orijentacija” u: Milić, A., Tomanović, S. (prir.), *Porodice u Srbiji danas u komparativnoj perspektivi*, ISIFF, Beograd, str. 169-185.
59. Pllumer, Kenneth (1975), *Sexual Stigma*, London, Routledge and Kegan Paul.
60. Ricer, Dž. (1997), *Suvremena sociologijska teorija*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.

61. Rich, Adrienne (2002), *Prisilna heteroseksualnost i lezbijska egzistencija*, Zagreb: Kontra.
62. Rubin, Gayle (2011), *Deviations*, London: Duke University Press
63. Sekulić, Nada (2007), *O kraju antropologije*, Beograd: Institut za sociološka istraživanja, Filozofski fakultet u Beogradu.
64. Senet, Ričard (2003), „Ulica i kancelarija: dva izvora identiteta“, u *Na ivici*, Vil Haton i Entoni Gidens, Beograd: Plato.
65. Sullivan Nikki (2003), 'Community and its Discontents', *A critical Introduction to Queer Theory*, Edinburgh, University Press.
66. Storr, Merl (2002), *BISEXUALITY: A Critical Reader*, London: Routhledge.
67. Tomanović, Smiljka (2010): „Odlike roditeljstva“ u: Milić, A., Tomanović, S., Ljubičić, M. et al., *Vreme porodica*, ISIFF, Beograd, str. 177-194.
68. Viks, Džefri (2010), „Da li je društveni konstrukcionizam pobedio?“, (1991), *QT časopis – Časopis za kvir teoriju i kulturu*, broj 1-2, Beograd: Gayten LGBT.
69. Vukadinović, Đorđe (2012), „Politika (homo)seksualnosti“, u: *Nova srpska politička misao*, Nova edicija, vol. XIX, no 1-2, Beograd: IIC Nova srpska politička misao.
70. Weeks, Jeffrey (1990), *Sexuality and its Discontents Meanings, Myths, and Modern Sexualities*, London and New York: Routledge.
71. Živković, Ljiljana, Vučković, Dragana (2006), *Čitanka – Od A do Š o lezbejskim i gej ljudskim pravima*, Beograd: Labris.

.

Internet adrese i korisni linkovi:

1. Butler, Džudit (2012), „Razgovor s Judith Butler“ (internet), dostupno na: <http://www.libela.org/razgovor/3208-razgovor-s-judith-butler/> (20. decembar 2012).
2. Gay-Serbia.com – sajt Gej, lezbejske, biseksualne i transrodne populacije <http://www.gay-serbia.com/>

3. GAYTEN LGBT (zvaničan sajt) - www.gay-serbia.com/gayten_lgbt/
4. Gej strejt alijansa – GSA (zvaničan sajt organizacije): <http://gsa.org.rs/>
5. Halperin, David (2012), 'Gay ravnopravnost je kompatibilna s neoliberalnim kapitalizmom', (internet), dostupno na: <http://www.tportal.hr/kultura/kulturmiks/207493/Gay-ravnopravnost-je-kompatibilna-s-neoliberalnim-kapitalizmom.html#.UPdKix072Ag> (pristupljeno 7. januar 2013).
6. „Homofobija u Srbiji“, (internet) dostupno na: http://www.b92.net/zivot/vesti.php?yyyy=2010&mm=07&dd=02&nav_id=442809 (pristupljeno 20. decembra 2012).
7. „Izveštaj o LGBT pravima u Srbiji 2007 - Gej strejt alijansa GSA“, (internet) dostupno na: <http://www.gayecho.com/Aktivizam.aspx?id=6328&grid=2001&page=4> (pristupljeno 20. decembra 2012).
8. Izveštaj o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji za 2009. godinu, Gej strejt alijansa, 2009 (internet), dostupno na: <http://gsa.org.rs/wp-content/uploads/2012/03/izvestaj-2008.pdf> (1. januar 2013).
9. Izveštaj o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji za 2010. godinu, Gej strejt alijansa, oktobar 2010 (internet), dostupno na: <http://ebookbrowse.com/gsa-izvestaj-2009-pdf-d42914669> (pristupljeno 2. januar 2013)
10. Labris-organizacija za lezbejska ljudska prava - <http://www.labris.org.rs/>
11. Maljković, Dušan (2012), Kako huliganizovati neprijatelja: „kvir“ univerzalizacija protiv politike identiteta (internet), dostupno na: <http://www.cks.org.rs/2012/04/kako-huliganizovati-neprijatelja-%E2%80%9Ekvir-univerzalizacija-protiv-politike-identiteta/> (pristupljeno 2. januar 2013).
12. Novosadska lezbejska organizacija NLO (zvaničan sajt): <http://www.nlo.rs/>
13. Nova srpska politička misao (elektronski časopis): <http://www.nspm.rs/>

14. „Predrasude na videlo, Homofobija u Srbiji 2010“, dostupno na <http://gsa.org.rs/wp-content/uploads/2012/03/Istrazivanje-Predrasude-Na-Videlo-2010-GSA.pdf> (pristupljeno 2. novembar 2012).
15. „U SAD 3,4 odsto odraslih pripada LGBT populaciji“, (internet), dostupno na: <http://www.24sata.rs/specijal/zivot/vest/u-sad-3-4-odsto-odraslih-pripada-lgbt-populaciji/59811.phtml> (pristupljeno 2. januar 2013).
16. „Porast nasilja prema LGBT populaciji“ (internet), dostupno na: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/1104914/Porast+nasilja+prema+LGBT+populaciji.html> (pristupljeno 2. januar 2013).

На седници Одељења за социологију одржаној 17.1.2013. године изабрани смо у Комисију за одобрење теме докторске дисертације Марије Радоман припремљене под менторством доц. др Наде Секулић. Након увида у образложење теме, Комисија подноси Одељењу и Наставно-научном Већу Филозофског факултета следећи:

Реферат о квалификованости кандидата и подобности предложене теме за докторску дисертацију

„Хомосексуалне заједнице у Београду - компаративно истраживање ставова хетеросексуалаца и хомосексуалаца о феномену хомосексуалних заједница“

Подаци о кандидату:

Кандидаткиња Марија Радоман је рођена 1983. године у Никшићу. Основне студије социологије завршила је 2007. године на Одсеку за социологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, са просечном оценом 9,29 (Дипломски рад: "Представа о ЛГБТ популацији на десно екстремичким веб сајтовима у Србији"). Поред основних студија, Марија Радоман је завршила и двосеместрални курс из родних студија у оквиру Центра за женске студије и истраживање рода у Београду, 2005/2006.

Кандидаткиња је студенткиња докторских студија, Филозофски факултет, Универзитет у Београду, Одсек за социологију, од 2009/2010 шк.год.

Од 2011. ангажована је на истом факултету као истраживач сарадник у оквиру Одељења за социологију, а од 2012. и као демонстратор на предмету Социјална демографија.

Од 2011. она је и члан истраживачког тима на пројекту Института за социолошка истраживања: *Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери* (подржан од стране Министарства просвете и науке, евиденциони број 179035).

Марија Радоман има знатно истраживачко искуство. Током 2011. била је истраживач на пројекту „ЛГБТ популација и реформа сектора безбедности у Републици Србији“, Центар за истраживање јавних политика, подржан од Мисије ОЕБС у Србији, а у периоду од 2007 до 2011. била је ангажована као истраживач медија при Хелсиншком одбору за људска права у Србији (области истраживања: права жена, ЛГБТ популација, исламска заједница у Србији, десно-екстремистичке групе). 2006. године у оквиру пројекта о диференцираним суседствима, Институт за социолошка истраживања, Београд, радила је на развоју методологије планираног интервјуа.

Марија Радоман је објавила више стручних текстова, од тога два у високо-котираним домаћим социолошким и филозофским стручним часописима („ЛГБТ

популација у Србији и проблем безбедности. Истраживање ставова ЛГБТ популације о сектору безбедности“ (2012) у часопису *Филозофија и друштво*, бр.1, стр. 150-171. и „Ставови и вредносне оријентације средњошколаца у Србији“ (2012) у *Социолошки преглед*, vol. XLVI (2012), по. 2, стр. 247–268.). Поред тога, она је објавила и следеће стручне текстове:

- „Ставови и вредносне оријентације средњошколаца у Србији“, (2011) у: *Хелсиншке свеске*, књига бр.31, страна 5-62, Београд.
- „ЛГБТ популација и реформа сектора безбедности у Републици Србији“, (2011) Ауторке. Јелена Радоман. Марија Радоман. Светлана Ђурђевић-Лукић. Бранка Анђелковић, Београд: Центар за истраживање јавних политика и Мисија ОЕБС у Србији, стр. 3-52.
- „Проблеми мултикултурализма – феминистичка критика на примеру Исламске заједнице у Србији“, (2012), у часопису Војвођанске политиколошке асоцијације *Политикон*, год.1, број 2, стр. 72-87.
- Приказ: "Мултиетнички идентитет Војводине: изазови у 2007 – 08", *Хабитус* (15/2008), Центар за мултикултуралност Новом Саду.
- "Конструисање субјекта кроз фантазму", антрополошки часопис *"the POST"*, КСЕА, Београд.

Кандидаткиња је учествовала на конференцији Института за социолошка истраживања Филозофског факултета *Стратификацијске промене у Србији* (2012), са излагањем на тему: „Анализа хомофобије и дискурси о хомосексуалности у Србији“

Предмет и циљ дисертације

Предмет

Предмет докторске тезе „Хомосексуалне заједнице у Београду - компаративно истраживање о ставовима хетеросексуалних и хомосексуалних испитаника/ца о феномену хомосексуалних заједница“ чини проучавање теоријског, истраживачког и друштвеног контекста везаног за разумевање породичног живота у истополним заједницама, са посебним истраживачким делом који се односи на проучавање ставова и искустава према истополним заједницама у Србији, виђених из перспективе како испитаника истополне, тако и хетеросексуалне оријентације.

Кандидаткиња је пошла од тога да савремено ревидирање категорија „рода“, „пола“ и већине теоријских категорија које дефинишу посебне друштвене улоге, идентитете и статусе на основу аргумената „природе“ представља једну од кључних теоријских окосница савремене антропологије и социологије, чиме и проблем хетеросексуалности/хомосексуалности постаје саставни део круцијалних промена у теоријском осмишљавању и редефинисању неких од основних антрополошких категорија. Са друге стране, као што истиче кандидаткиња, проучавање истополних заједница је проблемски везано и за савремена теоријска редефинисања појмова породице и проблеме транзиције партнерства. Истовремено, проучавање живота у истополним заједницама и ставова према њима осветљава

друштвено-политички контекст везан за транзиционе промене у друштву, са посебним освртом на Србију.

Општи циљ

Циљ рада је да се прикаже теоријски и конкретни друштвени оквир у коме се редифинише однос према истополним породичним заједницама од „нездравог“ и „патолошког“, дефинисаног некадашњим медицинским дискурсом, до прихватљивог, заснованог на теоријској деконструкцији појмова рода, пола и сексуалне оријентације, као и на друштвеним праксама унутар којих се неприхватање пуноправног постојања истополних заједница све више одређује као облик дискриминације и нарушавања основних права човека. Непосредан истраживачки циљ кандидаткиње је да истражи искуства и ставове према хомосексуалним заједницама у садашњој друштвено-политичкој клими у Србији, користећи метод дубинских интервјуа и животних прича.

Посебни истраживачки циљеви

- 4) Истражити ставове хетеросексуалних особа према истополним породичним заједницама и како се ти ставови контекстуализују као део ширег политичког и друштвеног контекста у Србији.
- 5) Истражити ставове истополно оријентисаних испитаника према том истом питању и уочити њихове стратегије друштвених партиципирања, самодефинисања или изолације.
- 6) Пружити конкретан опис искустава истополно оријентисаних особа у вези са партнерством и уочити који су то облици заједништва који су за њих карактеристични.

Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

А) УВОД

Б) ТЕОРИЈСКИ ДЕО

1. Трансформација породице у савременом друштву и алтернативне форме заједница

- 1.1. Карактеристике нових кретања у реконструкцији брака и породице
- 1.2. Феминистичка критика породице
- 1.3. Хомосексуалне заједнице у савременом друштву

2. Контекст у оквиру кога се реализује истраживање – Положај ЛГБТ особа у Србији

2. 1. Правно-политички положај ЛГБТ популације
3. 2. Дискурси о хомосексуалности

Ц) РЕЗУЛТАТИ ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

3. Дефинисање циља, предмета и метода истраживања

4. Ставови и искуства испитаника

- 4.1. Анализа свакодневног живота хомосексуалних испитаника

4.2. Анализа стереотипа и предрасуда везаних за хомосексуалност и истополне заједнице

4.3. Карактеристике хомосексуалних заједница – искуства и димензије

Д) ЗАКЉУЧАК

Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

4. Прва истраживачка хипотеза је да између хетеросексуално оријентисаних испитаника и истополно оријентисаних постоји различита перцепција о томе шта брак и породица треба да представљају у савременом друштву Србије.

5. Друга хипотеза је да ће истраживање у свом дескриптивном делу пружити нове информације о карактеристикама и обрасцима партнерских односа у ЛГБТ популацији, те да ће истополне породичне заједнице имати у већој мери карактеристике нових типова породичних кохабитација у односу на традиционалне.

6. Трећа хипотеза је да је „животно искуство хомосексуалних испитаника обликовано тако да они из дана у дан имају специфичне стратегије „проласка“, тактике прикривања и комуникације са окружењем“ које указују на њихов маргинални друштвени положај и друштвену стигматизацију.

Методе које ће се у истраживању применити

Истраживање ће бити спроведено као емпиријско квалитативно истраживање комбинованим методом састављања животних прича и дубинских интервјуа.

Узорак ће чинити две групе испитаника. У првој групи ће бити особе истополне сексуалне оријентације које имају искуство заједничког живота и партнерства са другом особом истог пола или су у блиској прошлости имали дужу везу таквог типа. У другој групи испитаника испитиваће се хетеросексуалне особе и њихов однос према идеји хомосексуалних породичних заједница.

Узорак ће чинити особе мушког и женског пола, подељене на основу три критеријума: на основу сексуалне оријентације (истополно оријентисани/хетеросексуални испитаници/е); на генерацијске припадности (подељени у две групе: од 20 до 35 година и преко 36 година) и на основу социоекономског статуса (подељени у ниже и средње слојеве). Укупно ће бити урађено око 50 интервјуа.

За просторни оквир истраживања је изабран у већем делу узорка Београд. Оправдање за ово кандидаткиња проналази у чињеници да „су у великим градовима ЛГБТ особе највидљиве и ту је уједно најлакше доћи до узорка (много је мања вероватноћа да се довољан број хомосексуалних особа које имају дуготрајније партнерске односе пронађе у неком мањем месту у Србији).“ Истраживање ће ипак укључити и неколико случајева ван Београда, како би се преко те додатне, контролне групе, видело да ли постоје битне разлике у ставовима и искуствима истополних особа које живе у унутрашњости Србије.

Биће коришћени:

1-Анализа дискурса

2-Упоредна анализа ставова и искустава испитаника

3-Друштвено контекстуална анализа (правни, шири политички оквир, друштвени оквир транзиције партнерства у Србији)

4- Животне приче

Димензије путем којих ће се истраживати постављени циљеви:

1. Анализа свакодневног живота ЛГБТ популације са нагласком на испитивању стратегија уклапања у друштво, са посебним нагласком на

- искуствима насиља које су испитаници имали

- институционалној дискриминацији

- широј друштвеној стигматизацији

2. Анализа стереотипа и предрасуда. (према хомосексуалности уопште, према истополно заснованим заједницама, ставови према легализацији истополног брака и родитељства)

3. Карактеристике хомосексуалних заједница (конкретна искуства заједништва код ЛГБТ особа /партнерски односи, форма, дуготрајност/, интимност, економски интереси и економска организација живота, заједничка интересовања, политички активизам, карактеристике сексуалне везе /моногамне, отворене, затворене, важност сексуалности у партнерству, репродукција карактеристика традиционалне породице у истополним заједницама: расподела кућних послова, процес одлучивања око важнијих питања, осећај доминације или субординације)

Очекивани резултати и научни допринос

Овај рад ће бити теоријски и истраживачки веома значајан. Он представља, с једне стране, теоријски допринос разумевању истополности, транзиције партнерства и породице, а са друге истраживачки пројекат који до сада на овај начин није реализован код нас. С обзиром на невидљивост истополно оријентисаних породичних заједница, овај рад ће представљати пробој у сфери осветљивања њихове динамике и њихових друштвених стратегија опстанка у ширем друштву. Рад такође представља друштвено контекстуализовање овог проблема у оквиру савремен Србије.

Закључак:

Мишљење је комисије да је образложење које прати предлог теме довољно систематски изграђено и да има задовољавајућу структуру и теоријску и методолошку подлогу. Кандидаткиња је указала на задовољавајући начин на њену социолошку релевантност и актуелност, на теоријски и појмовни оквир кроз навођење релевантних аутора, концепата и појмова, и указала на путеве како намерава да уклопи свој истраживачки проблем у те оквире, те у ком друштвеном контексту рад може добити шири значај. Образложењем тезе, кандидаткиња је дала задовољавајућу аналитичку операционализацију, јасно поставила циљеве и хипотезе, као и методологију планираног истраживања. Структура рада је осмишљена довољно широко да покрије све релевантне елементе намераване

студије, а предложена литература (наведена у додатку овом извештају) је задовољавајућа.

Објављени научни радови кандидаткиње указују на озбиљност, темељитост и компетентност кандидаткиње за истраживање изабране теме.

Узимајући у обзир све горе наведено, Комисија једногласно предлаже Комисији за докторске студије и Наставно-научном већу Филозофског факултета да Марији Радоман одобри израду докторске дисертације на тему: „Хомосексуалне заједнице у Београду - компаративно истраживање ставова хетеросексуалаца и хомосексуалаца о феномену хомосексуалних заједница“

6..2.2013, Београд

Чланови комисије

ментор: доц. др Нада М. Секулић

проф. др Владимир Илић

проф. др Зорица Мршевић

доц. др Исидора Јарић